

**A közvetlen külföldi tőkeberuházások
fő mozgatórugói napjaink világgazdaságában**

Main Drivers of Foreign Direct Investments
in Today's Global Economy

GORECZKY PÉTER

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszeri kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Baranyi Tamás Péter

Szöveggondozás:

T-Kontakt Kft.

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

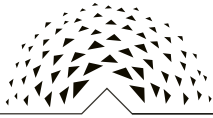
Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Goreczky Péter, 2022.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2022.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2022.46>

Összefoglalás: A 2021-es gyors talpra állást követően 2022 első félévében folytatódott a globális FDI-áramlások erősödése. Az ukrajnai háború következtében még inkább felértékelődött a biztonság és a politikai stabilitás mint a beruházási helyszínválasztás meghatározó szempontjai. Bár a megújulóenergia-termelés továbbra is az egyik legtöbb külföldi tőkét vonzó szektor maradt, az energiaválság miatt a fosszilis energiahordozók ismét előtérbe kerültek. A rendelkezésre álló adatok egyelőre azt mutatják, hogy az energiaárak növekedése nem vezet automatikusan a beáramló FDI visszaeséséhez, ahogyan a stabil gazdaságoknak sem kell tartaniuk attól, hogy a beruházók az infláció emelkedése miatt elfordulnak tőlük. Az ukrajnai konfliktus és a kibontakozó válság ellenére továbbra is a digitalizáció és a fenntarthatóság az a két mozgatórugó, amely a hátérben alapvetően meghatározza, miként alakul a vállalati értékteremtés a jövőben. A töretlenül fejlődő technológiai szektor projektjei gyakran alacsony beruházási volumennel járnak együtt, ám más iparágakban jelentősen nőtt a megaprojektek száma világszerte. A változások egyre inkább a munkaerő-központú helyi gazdaságfejlesztésnek és beruházásösztönzésnek nyitnak utat.

Kulcsszavak: közvetlen külföldi tőkeberuházás, FDI, digitális gazdaság, fenntarthatóság, beruházásösztönzés

Summary: *Following a quick recovery in 2021, global FDI flows continued to gain momentum in the first half of this year. As a consequence of the Ukraine war, security and political stability have become more important site selection factors of investment projects. Although renewable energy continued to be a leading sector in terms new FDI, due to the energy crisis investments in fossil fuel infrastructure have once again become more attractive. Available data show that then increase of energy prices do not cut back FDI inflow automatically and stable economies can preserve their attractiveness despite rising inflation rates. Despite the Ukraine conflict and the unfolding crisis digitalisation and sustainability are still the two main drivers that basically shape the future of corporate value creation. The projects of the dominant technology sector are usually associated with a low investment volume, however in other industries the number of mega projects has been rising significantly worldwide. The ongoing transformation increasingly requires a talent-focused local economic development and investment promotion policy.*

Keywords: *FDI, foreign direct investment, digital economy, sustainability, investment promotion*

BEVEZETÉS

A közvetlen külföldi tőkeberuházások (*foreign direct investments*, FDI) 2021-ben látványosan újból erőre kaptak a Covid-válságot követően, és az új FDI értéke gyakorlatilag elérte a járvány előtti éves szintet. A beruházásokat projektmélységben vizsgáló szakmai műhelyek elemzései egyaránt erős növekedésről számoltak be, az Investment Monitor [Global FDI Annual Report-ja](#) szerint az új, zöldmezős FDI-projektek száma világszinten 18 százalékkal nőtt 2020-hoz képest, míg az [fDi Markets hasonló éves jelentése](#) 11 százalékos növekedésről számolt be. Bár az új projektek nyomán követésének nehézségei miatt a konkrét adatokban mutatkozhat eltérés, a statisztikák ezzel együtt egyöntetűen egy határozott és viszonylag gyors talpra állás képét mutatták. Bár a lendület szektoronként és országonként eltérő volt, 2021 végén tagadhatatlanul optimista hangulat uralkodott a beruházók körében.

A [2022-es első félévi statisztikák](#) pedig azt mutatják, hogy folytatódott a globális FDI-áramlások erősödése. A januártól júniusig terjedő időszakban összesen 401,5 milliárd dollárnyi új FDI-projektet jelentettek be világszerte, ami a legmagasabb féléves érték a 2019. július–decemberi időszak óta. Mindez meglepőnek tűnhet annak tükrében, hogy a Covid-járvány utóhatásaival még küzdő világgazdaság újabb turbulenciákkal volt kénytelen szembesülni a február végén kitört ukrajnai háború következtében. A fegyveres konfliktus szerteágazó következményei globális gazdasági mélyrepülést indítottak el, és olyan zavarokat okoztak a fejlett gazdaságokban is, amelyekre hosszú idő óta nem volt példa. Eközben a beruházói szándékokat mérő fDi Index még júniusban is 28,2 százalékkal magasabb értéket mutatott, mint 2021 azonos hónapjában.

Az elemzés arra a kérdésre keresi a választ, hogy a fenti statisztikákon túlmenően a világgazdaságot napjainkban alakító legfontosabb folyamatok hogyan hatnak az FDI-áramlásokra.

AZ UKRAJNAI HÁBORÚ ÉS A KIBONTAKOZÓ GAZDASÁGI VÁLSÁG HATÁSAI

2022. február 22. óta a híradások központi témája az Ukrajna elleni orosz invázió, illetve mindazon világgazdasági folyamatok, amelyeket a fegyveres konfliktus elindított. Az események hatása a közvetlen külföldi tőkebefektetésekre többféleképpen mutatkozik meg. Az első hatás: számos külföldi befektető teljes vagy részleges kivonulása Oroszországból. A [Yale Egyetem folyamatosan frissülő nyilvántartása szerint](#) eddig több mint 1000 külföldi vállalat szüntette meg vagy csökkentette oroszországi tevékenységét. Mindez konkrét és kézzel fogható következménynek tekinthető a külföldi közvetlen tőkeberuházások

terén, ám a háború más módon is hatással van az FDI-áramlásokra. A harcok miatt több ukrajnai autóiipari beszállító kénytelen volt felfüggeszteni a termelést, [a lengyel állami befektetésösztönzési ügynökség áprilisi helyzetjelentése szerint](#) pedig mindez relokációs folyamatokat indított el, aminek a kelet-közép-európai régió a nyertese lehet. Kijelenthető ugyanakkor, hogy az autóiipari termelési láncban kevés hozzáadott értéket képviselő ukrajnai vállalatok áttelepülése nem szolgálja a térség gazdaságfejlesztési célkitűzéseit. Az április óta eltelt időszak mindenestre azt mutatta, hogy az ukrajnai termelővállalatok tömeges áttelepülésére azért nem kell számítani. A háború következtében ugyanakkor általánosságban még inkább felértékelődött a biztonság és a politikai stabilitás mint a beruházási helyszínválasztás meghatározó szempontjai. Az ukrajnai konfliktus és a növekvő geopolitikai feszültségek közepette az EU- vagy NATO-tagság vonzóbbá tehet egy adott országot, a fejlett piacok és a bevált beruházási helyszínek pedig kiszámíthatóbb választásnak tűnnek az FDI-projektet előkészítő vállalatok szempontjából. Mindez jó hír a kelet-közép-európai országok számára is.

Az ukrajnai háború következményei a globális FDI szerkezetére is hatással vannak. A megújulóenergia-termelésbe áramló FDI a Covid-járvány óta látványosan növekedett, a fosszilis energiahordozók kiaknázásába történő beruházások pedig visszaestek. A szakértők 2022 elején arra számítottak, hogy a tendencia folytatódik, ám a fegyveres konfliktus nyomán kibontakozó energiaválság miatt a fosszilis energiahordozók ismét felértékelődtek, és [a szektor újra bekerült a tíz legtöbb FDI-t vonzó iparág közé](#). Ettől függetlenül a megújulóenergia-termelés továbbra is az egyik legtöbb külföldi tőkét vonzó szektor maradt az első félévben, és ez várhatóan nem is fog változni egyhamar. Ugyanakkor az energiaválságra adott rövid távú válaszként a gáz- és kőolajkitermelési, feldolgozási és tárolási kapacitások újbóli felértékelődése a globális FDI-áramlásokban a következő másfél évben várhatóan továbbra is meg fog mutatkozni.

Röviden érdemes kitérni arra is, hogy mit jelent az „energiafüggetlenség” az országok FDI-vonzó képessége szempontjából, és Európa esetében az orosz energiahordozóktól való függés, illetve az energiaárak jelenlegi robbanása milyen hatással lehet a külföldi beruházóvállalatok döntéseire. Litvánia például 2022 májusában az EU tagállamai közül elsőként szakított az orosz gázimporttal, [az ország pedig az első félévben harmincegy új FDI-projektet nyert el](#), míg 2021 azonos időszakában csak huszonkettőt. És bár a helyi befektetésösztönzési ügynökség szerint is korai lenne mindezt az ország „energiafüggetlenségének” betudni, tapasztalatuk szerint egyértelműen megnövekedett az energetikai témákkal kapcsolatos érdeklődések száma az új és már betelepült beruházó cégek részéről. Az energiaárak FDI-vonzó képességre gyakorolt hatását tekintve szintén nehéz lenne minden országra érvényes összefüggést megállapítani, az azonban világosan látszik, hogy az energiaárak növekedése nem vezet automatikusan a beáramló FDI visszaeséséhez. Jó példa erre Írország, ahol a helyi beruházásösztönzési ügynökség, az IDA Ireland vezetője [már 2021-ben arra figyelmeztetett](#), hogy az

energiaválság ronthatja az ország tőkevonzó képességét. Úgy tűnik, a borúlátó jóslat egyelőre a háború kirobbanása és annak következményei ellenére sem vált valóra, hiszen 2022 első félévében Írország [a tavalyi rekorderedményeket is túlszárnyalta](#) új FDI-projektek tekintetében. Pedig az országban a vállalatok által használt elektromos áram díjszabása 2020 második féléve óta [korábban nem tapasztalt mértékben növekedett](#), messze felülmúlva az euróövezet és az EU-27 átlagos növekedési ütemét. Németországban ugyanakkor az ipari és kereskedelmi kamara felmérése szerint a megkérdezett 3500 vállalat 16 százaléka tervezi, hogy az energiaárak felfutása miatt [csökkenti vagy részben leállítja a termelést](#). Mindez komoly figyelmeztetést jelent az új projekteket tervező külföldi beruházók számára is.

Részben a háború következményei miatt az inflációs ráták világszerte gyors növekedésnek indultak. 2022 júniusában az Egyesült Királyságban és az USA-ban a fogyasztói árindex negyvenéves csúcstól ért el, 9,4 százalékos, illetve 9,1 százalékos növekedést produkálva. Az infláció és az FDI-beáramlás között ugyanakkor nem mutatható ki egyértelmű összefüggés, legalábbis erre utalnak [az OECD adatai](#). Mi több, önmagában az alapanyagok árának drasztikus emelkedése sem fogja vissza a termelőkapacitások bővítését célzó beruházásokat. Ezt támasztja alá, hogy 2022 első félévében az elektromos gépjárművekben használt akkumulátorok gyártását célzó új FDI-projektek összértéke rekordszintet ért el, miközben az előállításukhoz szükséges nikkellel, lítiummal és a kobalt árával hatalmas mértékben emelkedik. Minden jel szerint országoként és iparáganként eltérő, hogy az infláció növekedése negatívan hat-e az FDI-vonzó képességre. Az egyébként stabil és fejlett gazdaságoknak, illetve a jövő technológiáit fejlesztő szektoroknak vélhetően nem kell tartaniuk attól, hogy a beruházók az áremelkedések miatt elfordulnak tőlük.

A gyártó iparágakban az FDI-projektekről hozott döntések szoros összefüggésben vannak az értékláncok átalakulásával. Napjainkban a globális ellátási láncok rendszere olyan kihívásokkal néz szembe, amelyekre létrejötté óta nem volt példa. Mindezt ugyanakkor nem az ukrajnai konfliktus indította el, a növekvő geopolitikai feszültség és ebből fakadóan az önellátás felértékelődése, illetve a Covid-járvány kitörése óta tapasztalt termelési és logisztikai anomáliák már az orosz invázió előtt az ellátási láncok újragondolását tették szükségessé számos globális vállalat számára. Mindez egy újfajta versenyt indított el, amelyben a tétlenkedő országok le fognak maradni az FDI-projektek elnyeréséért folytatott versenyben. Az ellátási láncok zavarainak hatása az FDI-áramlásra talán a félvezetőiparágban mutatkozik meg a leglátványosabban. Az [Intel 12 milliárd eurós bővítő beruházása írországi gyárában](#) az fDi Markets adatbázisa szerint világszinten a legnagyobb volumenű a 2022 első félévében bejelentett új FDI-projektek között. Pedig egy átlagos méretű félvezetőgyártó üzem [annyi energiát használ fel éves szinten, mint ötvenezer háztartás](#). A projekt tehát jó példa arra, hogy a korábban említett energiaár-növekedés ellenére folytatódhatnak az ellátási láncok zavarainak kivédését és az önellátás erősítését célzó beruházások.

FOLYTATÓDÓ ÁTALAKULÁS A DIGITALIZÁCIÓ ÉS A FENNTARTHATÓSÁG MENTÉN

Míg a sajtóban az ukrajnai háború és a kibontakozó gazdasági válság fejleményei uralják a főcímekeket, a háttérben változatlanul zajlanak a világgazdaság átalakulását – és azon belül az FDI világot is – leginkább meghatározó folyamatok: a digitalizáció és a fenntarthatóság előretörése. Az UNCTAD által áprilisban kiadott [Investment Trends Monitor szerint](#) 2021-ben a világ száz vezető digitális multinacionális vállalata több mint 60 százalékkal növelte nettó bevételét 2020-hoz képest, 2016-óta pedig átlagosan évi 23 százalékkal nőttek a bevételeik. Ezzel szemben a nem technológiai szektorban tevékenykedő, „hagyományos” top 100 multicég nettó bevétele alapvetően stagnálást mutatott. A tech szektor az fDi Markets adatai szerint 2022 első félévében is szárnyalt, [februárban](#), [áprilisban](#) és [júniusban](#) is ez az iparág szállította a legtöbb új FDI-projektet. Beruházásösztönzési szempontból ugyanakkor fontos jellemzője az iparágnek, hogy a digitális multicégeknek egy adott piacon való megjelenéshez sokkal kevesebbet kell fizikai eszközökbe befektetniük, mint a „hagyományos” iparágakban tevékenykedő társaiknak. Vagyis hiába számít a tech szektor húzó iparágnek az FDI-projektek számát tekintve, a befektetett tőkeállomány látványos növekedését nem várhatják tőle a fogadó országok. Zöldmezős beruházások helyett a digitális multicégek többnyire versenytársak vagy ígéretes startupok felvásárlásával bővülnek. Kivételnek talán az elektronikus kereskedelemben érdekelt vállalatok számítanak, amelyeknek ki kell építeniük raktárakból és elosztóközpontokból álló logisztikai hálózatukat. Jól mutatja ezt az Amazon példája, a vállalat az [Investment Monitor adatai szerint](#) 2021-ben a legaktívabb befektető volt világszinten, 241 új zöldmezős projekttel. Az e-kereskedelmi vállalatokon túlmenően azonban a többi tech alszektor esetében a Covid-válság során felértékelődött távoli munkavégzés miatt fennáll a lehetősége, hogy a cégek nem hoznak létre fizikai jelenlétet egy adott országban. Ugyanakkor minden korábbinál intenzívebben keresik a szakembereket, az USA-ban például [120 százalékkal nőtt a meghirdetett szoftverfejlesztő állások száma](#) a Covid-járvány előtti állapothoz képest. Egyre több jel mutat arra, hogy a jövőben az FDI-projektekért folytatott verseny a tehetségek megszerzéséért és megtartásáért folyó versengéssé válik. A kormányok számára pedig egyre inkább az lesz a kérdés, hogy elsősorban a vállalatok megtelepülését támogassák vagy a tehetségek odaköltözését az adott országba. A Helsink Business Hub például már 2020-óta kínál ingyenesen 90 napos relokációs támogatási csomagot a szakembereknek és családjaiknak. Meghirdetését követően [egyetlen hónap alatt 5300-an jelentkeztek](#) a programra.

Az automatizálás és az 5G-hálózatok kiépítése szintén újfajta lehetőségeket és kihívásokat teremt az FDI-projektekért versengő beruházási helyszínek számára. A dél-koreai Elektronikai és Telekommunikációs Kutatóintézet például

[júniusban bejelentette](#), hogy egy finnországi egyetemi laborból sikeresen vezérelték egy tízezer kilométernyi távolságban, Koreában üzemelő „okos gyár” működését. A „táv-működtetés” elterjedése csökkentené a klaszteredés jelentőségét a beruházási helyszínválasztás során, legalábbis a nagyvállalatok esetében, amelyek várhatóan elsőként tudják majd adaptálni az Ipar 4.0-hoz köthető megoldásokat. A távoli munkavégzés terjedésével kombinálva ezek a változások átalakítják a versenyképes munkaerőbázis kialakításának hagyományos útját, és kihívás elé állítják a vonzó beruházási környezet megteremtését célzó egyes országokat, illetve városokat.

Bár a tech szektorra általánosságban nem jellemzők a nagy volumenű beruházások, az egyes országok sikerét ebben a „sportágban” egyelőre a befektetett tőkeállomány értékével és a teremtett új munkahelyek számával szokás mérni. Ebből a szempontból fontos tendencia, hogy 2022 első félévében látványosan [nőtt az egymilliárd dollárnál nagyobb volumenű megaprojektek száma](#) világszerte. Mindez azért is érdekes fejlemény, mert a Covid-járvány előtt pár évvel még a megaprojektek számának csökkenése volt tapasztalható, mivel a gyártóvállalatok a kulcsfontosságú piacokhoz közel helyezték, kisebb méretű, rugalmasabb működést lehetővé tevő gyáregységeket kezdték előnyben részesíteni. Mivel a kulcsfontosságú piacok közelsége és a rugalmasság mint stratégiai szempontok a Covid-járvány okozta zavarok miatt még inkább előtérbe kerültek, a megaprojektek újbóli népszerűségének okai máshol keresendők. A statisztikák szerint a legtöbb nagyberuházás elsősorban az energetikai átmenethez, és azon belül az elektromobilitáshoz, illetve a mikrochipgyártó kapacitások bővítéséhez köthető. A beruházási helyszínválasztási tanácsadókat tömörítő Site Selectors Guild [2022 májusi felmérése szerint](#) a megaprojektek száma tovább fog növekedni a következő öt évben, Európában viszont kisebb mértékben, mint Észak-Amerikában vagy Ázsiában. Ez viszont nem feltétlenül rossz hír az európai országok és azon belül a régióknak számára. A nagy FDI-projektek mérete ugyanis nem feltétlenül van arányban a helyi gazdaság számára érzékelhető előnyökkel. Ez még a magasabb hozzáadott értéket képviselő K+F-projektek esetében sem feltétlenül érvényesül, sőt, a nagyobb beruházók sokszor a helyi ökoszisztéma erőforrásait szívják el. A London School of Economics és a Harvard kutatásai azt mutatják, hogy a kis- és közepes vállalkozások K+F-beruházásai pozitívabb hatással vannak a helyi innovációra, mint az adott iparág nagyvállalatainak jelenléte, amelyek nem szívesen osztják meg a helyi ökoszisztéma szereplőivel a tudást és a technológiát, illetve jobban támaszkodnak a külföldi vállalatközpontból érkező munkaerőre.

A tény, hogy a megaprojektek jelentős része az energetikai átmenethez köthető, már önmagában jelzi, hogy a fenntarthatósági célkitűzések és igények az FDI-áramlások egyik fő mozgatórugóivá léptek elő. 2022 első félévében leginkább a megújulóenergia-termelés és az elektromos járművekben használt akkumulátorok gyártása húzták felfelé a beruházási volumenre vonatkozó [statisztikát](#).

A fenntarthatóság mint FDI-projektek formáló tényező ugyanakkor nem csak abban nyilvánul meg, hogy a közvetlenül érintett iparágakba több beruházás érkezik. A fenntarthatósági szempontokat más szektorok vállalatai is egyre inkább figyelembe veszik a beruházási helyszín kiválasztásakor, az ezt támogató jogszabályi háttér, környezet és infrastruktúra megléte vagy hiánya egyre jobban befolyásolni fogja egy adott ország vagy régió versenyképességét. A beruházásösztönzés szempontjából pedig további fontos következmény, hogy az említett átalakulási folyamat új iparági szegmenseket hív életre, új FDI-projektekkel. Jó példája ennek a folyamatnak az elektromos gépjárművekben használt akkumulátorok újrahasznosítása, amely iparágban 2021-ben csaknem tízszer annyi közvetlen külföldi tőkeberuházást jelentettek be, mint egy évvel korábban.

KONKLÚZIÓK

A 2008-as pénzügyi válságot követően, 2009. második félévétől kezdve a vállalatok újra elővették beruházási terveiket, és 2010-ben az FDI-projektek 25 százalékos növekedést mutattak világszinten a teremtett új munkahelyek számát tekintve. 2011-ben ugyanakkor a kormányok költségvetési problémái, adósságai, illetve az ezekből fakadó bizonytalanság és megszorítások miatt megtorpant a felívelő tendencia, és a globális FDI-áramlások még 2014-ben sem érték el a válság előtti szintet. A globális FDI gyors regenerálódása a 2021-es év eredményei alapján a Covid-válságot követően is megtörtént, kérdés, hogy milyen lesz a folytatás, különösen úgy, hogy az ukrajnai háború egy újabb krízisbe sodorta a világgazdaságot. A 2022. első félévi statisztikák mindenesetre azt mutatják, hogy a világgazdaságban zajló átalakuláshoz való alkalmazkodás kényszere miatt a vállalatok a sokféle bizonytalansági tényező ellenére is megindítják azokat az FDI-projektek, amelyekről jövőbeni versenyképességük megalapozását remélik. Ezzel együtt a 2022-es év várhatóan gyengébb eredményeket fog hozni világszinten, mint az előző esztendő, amely viszont megmutatta, hogy a jelenlegi világgazdasági átalakulás következtében a globális FDI-áramlások képesek gyorsan újra felpörögni.

Az ukrajnai háború, az Oroszországgal szemben hozott gazdasági szankciók, illetve az ezek nyomán kibontakozó energiaválság és emelkedő infláció kétségtelesenül hatással vannak az ellátási láncokra és azokon keresztül a globális FDI-ra. A növekvő geopolitikai feszültség pedig még inkább felértékeli az önellátást és a technológiai szuverenitást, ami szintén befolyásolja a közvetlen tőkeberuházások helyszíneivel kapcsolatos kormányzati törekvéseket és vállalati döntéseket. Ennek ellenére kijelenthető, hogy továbbra is a digitalizáció és a fenntarthatóság az a két mozgatórugó, amely a háttérben alapvetően meghatározza, miként alakul a vállalati értékteremtés a jövőben, és ez milyen új beruházásokat tesz szükségessé.

Mindez értelemszerűen újfajta kérdéseket vet fel az FDI-projektek elnyeréséért versengő országok szempontjából. A technológiai szektor szárnyalása megállíthatatlannak tűnik, és a vállalatok továbbra is odamennek, ahol megtalálják a tehetségeket és a szakképzett munkaerőt. Ugyan még nem jött el az a korszak, amelyben a beruházásösztönzési ügynökségek többet viszik ügyfeleiket egyetemi campusokra, mint ipari parkokba, de a magas hozzáadott értékű projektek elnyeréséhez egyre inkább erre a szemléletre lesz szükség. Ahhoz pedig, hogy az elnyert projektekből a legtöbbet profitáljon a helyi gazdaság, szükségszerű a helyi innovációs ökoszisztéma és startup közösség fejlesztése. A helyi érdekek még inkább érvényesülhetnek az olyan szabályozásnak köszönhetően, amely ösztönzi a tudástranszfert és a helyi munkaerő fejlesztésére irányuló programokat. Az egyes városok és régiók helyi egyetemekkel és kutatóintézetekkel való szorosabb együttműködése szintén egyre nagyobb szerepet kaphat. Továbbra is meghatározó tehát a fogadó környezet minősége, és ez igaz az újfent megszorított megaprojektek esetében is. Szakértők szerint akár tízéves előkészítő munka is szükséges ahhoz, hogy egy adott régió vagy város elnyerjen egy nagyberuházást.

A technológiai fejlődés és a Covid-járvány következtében a mobilabb munkavégzési formák terjedése szintén a munkaerő-központú helyi gazdaságfejlesztésnek és beruházásösztönzésnek nyitott utat. A digitális nomádság és a távmunkavégzés már nem csupán egy alternatív életforma, hanem egyre inkább kihívás a hagyományos foglalkoztatási modellel szemben. A változást felismerve városok világszerte igyekeznek megragadni a lehetőséget, hogy versenyre keljenek a hagyományos ipari és innovációs központokkal a tehetségek megszerzéséért és megtartásáért, és így megállítsák az agyelszívás sokéves folyamatát. Az ezáltal megnyíló új lehetőségeket érdemes mérlegelnie a kelet-közép-európai régió országainak is.